

УДК 37.01:069]:17.023.36

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-1.11>

Микола КАРМАЗ

аспірант кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

pedosv123@gmail.com

ORCID: 0009-0001-0127-8528

Андрій ГОМОТЮК

аспірант кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

okskch04102@gmail.com

ORCID: 0009-0007-9731-7141

Оксана ПИСАРЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри освітології і педагогіки,

Західноукраїнський національний університет

pysarchukoksana04@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0110-9174

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ФОРМА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА АКТУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Анотація. *Мета статті* полягає у висвітленні ролі музейної педагогіки як інструменту презентації та актуалізації нематеріальної освітньо-культурної спадщини, аналізі її теоретичних засад і практичних методів, перспектив розвитку. **Методологія** передбачає поєднання аналізу, синтезу, узагальнення і конкретизації як теоретичних методів дослідження, а також таких методологічних підходів, як-от: комплексний, теоретичний, культурологічний, педагогічний.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті проаналізовано музейну педагогіку як ефективний інструмент презентації та актуалізації нематеріальної культурної спадщини; розглянуто роль сучасних музеїв не лише як зберігачів культурного надбання, але й як освітніх та комунікативних центрів, що сприяють формуванню національної ідентичності та соціалізації суспільства; деталізовано концептуальні засади музейної педагогіки, яка поєднує музеезнавство, історію, педагогіку та психологію, забезпечуючи інноваційний підхід до освітньо-виховного процесу через взаємодію з музейним предметом. У статті акцентовано увагу на методах інтерактивної взаємодії з аудиторією, як-от майстер-класи, ігрові стратегії, театралізовані екскурсії, цифрові інструменти та віртуальні тури. Особливе значення надається створенню умов для активної участі відвідувачів у комунікації, що дає їм змогу не лише сприймати інформацію, але й самостійно створювати нові освітньо-культурні смисли. Також досліджено особливості перекладу культурних текстів, трансформацію форм музейної діяльності та міждисциплінарний характер музейної педагогіки. Проаналізовано приклади вдалого впровадження педагогічних практик у музеях України та за кордоном, що ілюструють успішні стратегії залучення різних аудиторій, зокрема молоді. Визначено важливість адаптації освітніх програм до потреб сучасного суспільства та їх здатність транслювати ключові освітньо-культурні цінності через інноваційні підходи до збереження і презентації тимчасових форм культурної спадщини. **Висновки.** Музейна педагогіка є ефективним інструментом презентації та актуалізації нематеріальної культурної спадщини і забезпечує глибокий зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім.

Ключові слова: музейна педагогіка, культурна спадщина, інтерактивність, музейна комунікація, освітні інновації.

Mykola KARMAZ

Postgraduate Student at the Department of Information and Socio-Cultural Activities,
West Ukrainian National University
pedosv123@gmail.com

ORCID: 0009-0007-9731-7141

Andrii HOMOTIUK

Postgraduate Student at the Department of Information and Socio-Cultural Activities,
West Ukrainian National University
okskch04102@gmail.com

ORCID: 0009-0007-9731-7141

Oksana PYSARCHUK

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University
pysarchukoksana04@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0110-9174

MUSEUM PEDAGOGY AS A FORM OF PRESENTATION AND ACTUALIZATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE IN THE MUSEUM

Abstract. The aim of this article is to highlight the role of museum pedagogy as a tool for the presentation and actualisation of intangible educational and cultural heritage, as well as to analyse its theoretical foundations, practical methods, and future development prospects. The methodology involves the combination of analysis, synthesis, generalisation, and specification as theoretical research methods, alongside the following methodological approaches: comprehensive, theoretical, cultural, and pedagogical.

Scientific novelty lies in the fact that the article examines museum pedagogy as an effective tool for the presentation and actualisation of intangible cultural heritage. It also explores the role of modern museums not only as preservers of cultural assets but also as educational and communicative centres that contribute to the formation of national identity and the socialisation of society. The conceptual foundations of museum pedagogy, which integrate museology, history, pedagogy, and psychology, are detailed, ensuring an innovative approach to the educational process through interaction with museum exhibits. The article emphasises interactive methods of audience engagement, such as workshops, game strategies, theatrical tours, digital tools, and virtual tours. Special emphasis is placed on creating conditions for the active participation of visitors in communication, enabling them not only to perceive information but also to independently create new educational and cultural meanings. The article also examines the features of translating cultural texts, the transformation of museum activity forms, and the interdisciplinary nature of museum pedagogy. Successful examples of pedagogical practices in museums in Ukraine and abroad are analysed, illustrating effective strategies for engaging diverse audiences, particularly young people. The importance of adapting educational programmes to the needs of modern society and their ability to convey key educational and cultural values through innovative approaches to the preservation and presentation of intangible forms of cultural heritage is identified. **Conclusions.** Museum pedagogy is an effective tool for the presentation and actualisation of intangible cultural heritage. It provides a profound connection between the past, present, and future.

Key words: museum pedagogy, cultural heritage, interactivity, museum communication, educational innovations.

Постановка проблеми. Сучасні музеї є не лише інститутами збереження культурної спадщини, а й освітніми та комунікативними центрами, що сприяють розвитку суспільства. Музейна педагогіка є ключовим напрямом, який забезпечує активну взаємодію музеїв з аудиторією через інноваційні підходи до навчання та виховання молоді. Особливого значення вона набуває в контексті актуалізації нематеріальної культурної спадщини, яка часто є важкодоступною для розуміння без спеціальних методик.

У зв'язку із цим дослідження музейної педагогіки, зокрема як форми презентації та актуалізації освітньо-культурної спадщини, стає дедалі важливішим для розвитку культури, освіти та формування національної ідентичності.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Натепер музейна педагогіка активно розвивається як міждисциплінарна галузь, що охоплює музеєзнавство, історію, педагогіку та психологію.

У роботі «Музейна педагогіка в науковій освіті» (С. Довгий, О. Топузов, В. Бітаєв)

[6] розглядаються міждисциплінарні аспекти музейної педагогіки, зокрема її інтеграція в наукову освіту. Автори акцентують увагу на методичних розробках, які підвищують ефективність освітнього процесу завдяки використанню музейних експонатів. Дослідження «Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи» [7] описує проблеми розвитку музейної педагогіки, питання сучасної інтерпретації історико-культурної спадщини і використання її потенціалу в освіті й вихованні дітей.

Л. Гайда у своїй праці «Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі» [2] аналізує сучасні форми музейної педагогіки та шляхи їх удосконалення, наголошуючи на необхідності інтерактивного підходу в роботі з різними віковими групами аудиторії. О. Невмержицькою [8] проаналізовано різні підходи до визначення поняття «музейна педагогіка», а І. Червінська [12] описує сутність і особливості реалізації в освітньому процесі нової галузі педагогічного знання – музейної педагогіки, акцентуючи увагу на її міждисциплінарному характері.

Що стосується закордонних досліджень, то Дж. Фолкс та Л. Діркін у книзі «The Museum Experience Revisited» [14] визначають роль музейного досвіду в навчанні дорослих і дітей, наголошуючи на важливості персоналізованих програм. Г.Е. Хайн у роботі «Learning in the Museum» [16] акцентує увагу на конструктивістському підході до музейної освіти, що враховує індивідуальні особливості сприйняття. Е. Грінхілл у праці «The Educational Role of the Museum» [18] аналізує освітній потенціал музеїв у створенні інноваційних навчальних платформ.

Мета статті полягає у висвітленні ролі музейної педагогіки як інструменту презентації та актуалізації нематеріальної освітньо-культурної спадщини, аналізі її теоретичних засад і практичних методів, перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш значущих компонентів у сфері музейної комунікації сьогодні є музейна педагогіка, що, з одного боку, є специфічним видом діяльності музейних установ, з іншого – науковою та навчальною дисципліною. Вона розвивається паралельно з музеєзнавством, у низці аспектів перетинається з ним, але не збігається повністю. Сучасні дослідники говорять про

музейну педагогіку як про самостійну наукову дисципліну на стику музеєзнавства, педагогіки й психології, предметом якої є культурно-освітні аспекти музейної комунікації, а об'єктом – усі види контактів музею з аудиторією, найрізноманітніші способи звернення до людини як учасника процесу музейної комунікації [5]. Термін «музейна педагогіка» навіть у межах музеєзнавства є порівняно молодим. Передумовою зародження музейно-педагогічної думки в 1900–1910-х роках стало усвідомлення музею як інституту освіти. Це було заявлено на конференції «Музей як освітній і виховний заклад» у Мангеймі в 1913 р. [9]. У національному музеєзнавстві він з'явився лише наприкінці ХХ століття. Як галузь науково-практичної діяльності музейна педагогіка, однак, має значно глибшу історію. Проте музейну педагогіку слід вважати специфічним видом музейної діяльності, що з'явився на порівняно пізньому етапі розвитку музею як соціально-культурного інституту та є одним із показників інституційної розвиненості.

Музейна педагогіка не є «ідеальною» або «фінальною» стадією музейного розвитку, оскільки така педагогіка характеризується стрімкою мінливістю, причому в значно більшій мірі, ніж інші складники музейної діяльності (як, наприклад, фондова і науково-дослідна робота). Форми музейно-педагогічної діяльності впродовж останніх десятиліть постійно трансформувалися, при цьому потрібно говорити не стільки про кількісне збільшення різноманітності форм і методів, а саме про якісну зміну, що знаходиться в залежності як від ступеня розвиненості музейно-педагогічної думки і практики в окремо взятих музеях, так і від характеру презентованих об'єктів і структури аудиторії. Наприклад, в останні десятиліття активно розвиваються ігрові стратегії в музейній педагогіці, інтерактивні виставки та цифрові інструменти, що залучають аудиторію в процес навчання. Серед яскравих прикладів – проєкт «Історія крізь предмети» в Лондонському музеї, де діти створюють мініатюрні моделі, що відображають побут різних історичних епох [10].

Однією з основних відмінних рис музейної педагогіки від педагогіки взагалі є спрямованість освітнього процесу на музейний предмет і експозицію. Це означає, що діяльність

будується навколо експонатів, що стають інструментами для створення нових знань. Наприклад, у Музеї народної архітектури та побуту України в Пирогові інтерактивні майстер-класи дають змогу відвідувачам не лише дізнатися про старовинні ремесла, а й спробувати виготовити вироби власноруч. Інший яскравий приклад – проєкт «Жива історія» в Національному музеї історії України. У межах програми учасники не лише знайомляться з історичними подіями, але й беруть участь у відтворенні сцен побуту козацької доби, що створює унікальний ефект присутності.

Іншими словами, характеристика «музейності» педагогіки має на увазі опертя на результати непедагогічної діяльності музею – документування, укладання тезаурусів й експонування музейних предметів. Пошук шляхів удосконалення культурно-освітньої діяльності музеїв, зокрема музейної педагогіки, має зосереджуватися навколо експозиції як ключового елементу всієї виховної роботи [4]. Тому музейно-педагогічна діяльність неможлива без мінімальної експозиції. При цьому як мінімальна експозиція може бути розглянуто, наприклад, навіть так званий «музей у валізі» або «виставка одного предмета».

Проте музейно-педагогічна діяльність, будучи заснованою на результатах неосвітньої діяльності музею, на комунікаційному рівні відмінна від експозиції як комунікаційної системи. Експозиційне проєктування являє собою створення метатексту, який може бути прочитаний відвідувачем в ідеальному випадку самостійно і до якого відвідувач може звертатися безліч разів, «читаючи» його, «перечитуючи», повертаючись до окремих фрагментів, порушуючи логіку і послідовність «викладу» тощо. У випадку з музейно-педагогічною діяльністю в основі лежить процесуальна характеристика, а сама діяльність є дією, вираженою в різноманітних жанрах. Іншими словами, щодо експозиції музей як суб'єкт комунікації прихований, як і автор літературного твору, а текст являє собою закінчене ціле, тоді як у межах музейно-педагогічної діяльності відвідувач стикається з персоніфікованим суб'єктом – музейним педагогом.

Із цієї тези можна зробити такі вагомні висновки. По-перше, музейний відвідувач перетворюється на активного творця смислів і активного суб'єкта музейної комунікації. По-друге,

експозиційний метатекст набуває об'ємності в рамках діалогу між відвідувачем і персоніфікованим представником музею. По-третє, в межах музейної педагогіки з'являються умови для організації «зворотного зв'язку», зворотного впливу, в цьому випадку вже не музею на відвідувача, а відвідувача на музей. І, нарешті, по-четверте, в змісті музейно-педагогічної діяльності підвищується значення тимчасових (процесуальних) характеристик, що забезпечує можливість у значній мірі трансформувати обсяг та якість трансльованої музеєм значущої соціокультурної інформації.

Нині музейно-педагогічна діяльність являє собою досить-таки строкатий спектр різних форм і методів роботи з відвідувачем, що є в межах історії музейної справи безумовним нововведенням останніх декількох десятиліть. Аналіз наукової літератури дав змогу виявити близько 60 форм музейно-педагогічної роботи, що практикуються сьогодні в українських музеях [1]. Їх можна розділити на 4 основні блоки: 1) базові форми; 2) синтетичні форми; 3) немuseumні форми; 4) форми організації аудиторії в музеї. До «базових форм» належать такі види діяльності, як лекції, екскурсії та консультації, в яких музейні предмети чи експозиція відіграють важливу роль у музейно-педагогічному процесі [1].

Загалом, в історії освітньої діяльності в межах музею можливо виділити два основних напрями (і дві відповідні їм комунікаційні стратегії), межа між якими значною мірою розмита. Перший напрям можна умовно назвати напрямом «жанроутворення» й канонізації типових і дотепер найбільш популярних форм комунікації музею з відвідувачем (базові форми), як-от екскурсія, лекція і, порівняно більш нової, нині найбільш затребуваної та яка за комунікаційним характером подібна до перших двох – форми аудіогіда. Другий напрям, що став специфічним феноменом музейної справи нашого століття та який умовно можна називати «деканонізацією» жанрів (синтетичні форми), багато в чому визначив формальну і змістову різноманітність музейно-педагогічної діяльності в сучасному музейному світі. Називаючи цей напрям «деканонізацією», ми маємо на увазі процес трансформації традиційних і «канонізованих» жанрів музейної комунікації, зокрема екскурсії.

Другий напрям став можливим тільки наприкінці ХХ століття і у ХХІ столітті, коли в межах музейної рефлексії було подолано уявлення про односторонній рух комунікації і суб'єкт – об'єктний зв'язок музею з відвідувачем. Іншими словами, коли з'явилися конкретні й специфічні запити з боку суспільства, для задоволення яких жанри екскурсії, лекції та аудіогіди перестали бути в повній мірі ефективними формами. Відповіддю на ці запити став пошук нових форм комунікації, в основу яких, на нашу думку, було покладено принципово інший спосіб передачі інформації.

Дві різні стратегії комунікації доцільно представити у формі певної схеми (рис. 1).

Метатекст експозиції в цій схемі є моделлю відрізка реальної дійсності. Як було сказано вище, музейний відвідувач, володіючи уявленнями про структуру експозиційної мови, може самостійно прочитати експозиційний текст. Для ефективності реалізації освітньо-виховної функції між відвідувачем і експозицією музею в деяких випадках створюють додаткові комунікаційні ланки, що відрізняються комунікаційними стратегіями [1]. Перша стратегія, виражена в найбільш повному вигляді у формі музейної екскурсії, орієнтована на переклад метатексту експозиції на мову відвідувача. Як і у випадку з лекцією або музейною етикеткою екскурсія зазвичай являє собою односпрямований потік інформації. Питання, що задаються під час екскурсії відвідувачами, лише корегують рух цього потоку.

Значення екскурсії, в тому числі і для сучасної музейної справи, важко переоцінити, більше того, дослідники вважають, що екскурсії залишатимуться актуальними, поки існують музеї [13]. Їх можна справедливо назвати

базовою формою музейної комунікації, адже вони завдяки ролі екскурсовода як інтерпретатора-посередника забезпечують відвідувачів основними знаннями про зміст експозиції та її цінність. Таким чином, екскурсія стає першим кроком до знайомства відвідувача з музеєм, формуючи початкове особисте враження від побаченого та почутого [3]. Однак саме характеристики *інтерпретації* і *оцінювання* є, на нашу думку, в низці випадків найбільш яскравими показниками неефективності цієї форми музейної діяльності.

Музейна екскурсія, таким чином, є процесом переведення метатексту експозиції на вербальну мову. Як і в галузі перекладу художнього твору з мови на мову, дуже багато залежить від майстерності й таланту перекладача. Перекладачем тексту експозиції є не тільки екскурсовод, тому що перш ніж здійснюється акт екскурсії, відбувається досить тривалий процес створення методичної розробки, вивчення «перекладів» музейних предметів, зроблених співробітниками музейних фондів, вивчення додаткової внутрішньомузейної і позамузейної літератури і т. ін. Однак виявляється, що більше ніж за будь-якого іншого акта перекладу (наприклад, під час читання перекладеної книги) у самий акт утручаються додаткові оказіональні значення на рівні інформаційного шуму (приємний/неприємний тембр голосу, настрій чи втома відвідувачів тощо).

Слід зазначити, що проблема «перекладу» в межах музеєзнавчих досліджень досі не була предметом глибокого аналізу, тоді як вся система музейної діяльності є послідовними або паралельними перекладами з однієї мови культури на іншу, а також фактично створення особливої нової музейної мови і принципів

Рис. 1. Стратегії комунікації з відвідувачем

перекладу нею. Однією з характеристик музейної мови є те, що поза перекладом з інших мов вона не має сенсу і не могла б існувати. Труднощі перекладу з будь-якої культурної мови на іншу мову, якою здійснюється комунікація в музеї, пов'язані з особливостями взагалі будь-якого перекладу. Тому будь-який переклад є не процесом створення ідентичного тексту іншою мовою, а створенням тексту-супутника, що інтерпретує текст-оригінал, чим пояснюється можливість створення декількох перекладів одного і того ж тексту, що можуть значно відрізнятися один від одного, й, одночасно, фактична неможливість зворотного перекладу, за якого був би знову отриманий вихідний текст.

На відміну від перекладу з однієї природної мови на іншу, що також передбачає значні змістові втрати, переклад метатексту експозиції на вербальну мову відвідувача є видом перекладу між мовами різних типів – між складним метатекстовим і метамовним субстратом на лінійну природну мову. Такий вид перекладу передбачає, крім інформаційних втрат та інформаційного шуму, перетворення полілінгвістичної суті експозиції в монолінгвістичну і, як правило, монологічне мовлення.

Усвідомлення обмеженості традиційної стратегії комунікації з часом спричинило суттєві зміни, оскільки ефективність взаємодії музею з відвідувачами залежить від здатності організовувати різноманітні й гнучкі форми комунікації [11]. Зокрема, в екскурсію стали включати такі не екскурсійні елементи, як «театралізація» і діалог. Якщо перше характерне більше для музеїв історичного профілю, то останній найбільш активно розвивається в музеях художніх, де на місце екскурсовода/лектора-експерта прийшов музейний співробітник-співрозмовник. У низці випадків в значній мірі трансформувався і традиційний аудіогід. Наприклад, у Літературному музеї в Марбаху (Німеччина) відвідувачам пропонується як аудіогід портативний комп'ютер (Аудіовізуальний музейний путівник M3 (audiovisuelle Ausstellungsführer M3)), завдяки якому відвідувач може самостійно вибрати маршрут подорожі експозицією, а також характер викладу (для «дітей», «юнаків», «читачів», «професіоналів» тощо). Крім цього, в музеях з'являються різноманітні інші засоби отримання інформації – інформаційні кіоски, віртуальні музеї та ін.

Однією з характерних особливостей усвідомлення необхідності пошуку інших, не односпрямованих форм комунікації стала поява в музеях різних не-музейних по суті утворень, як-от «художні школи» для дітей і дорослих при художніх музеях, гуртки в музеях історичного профілю (зокрема, в етнографічних музеях і музеях під відкритим небом). В останні роки активно розвивається ідея музейних свят. Як приклад можна привести діяльність Національного музею народної архітектури та побуту України в Пирогові, який проводить на День Української Державності Свято українського хліба, а Музей давньоруського гончарства КЗ КОР «Вишгородський історико-культурний заповідник» у вересні реалізує свій культурологічний проєкт «Свято українського борщу: незламність смаку». Ці та багато інших трансформацій традиційних для музею форм комунікації з відвідувачем створили основу для принципової зміни комунікаційних стратегій: від односпрямованого, монологічного суб'єкт-об'єктного впливу, до суб'єкт-суб'єктної полімовної і діалогічної взаємодії. Особливістю другої стратегії є не тільки передача якогось обсягу інформації у формі переведення метатексту експозиції, а створення конкретних умов, за яких відвідувач орієнтований на вивчення мови (мов) для самостійного прочитання культурних текстів, що зберігаються і транслуються музеєм, а також для використання цих мов за межами музею. Під використанням культурних мов ми розуміємо не тільки «спілкування», але й активно обговорювані в сучасному музеєзнавстві проблеми інтеркультуральної адаптації індивіда в полімовному світі, усвідомлення ним власної культурної, історичної, національної тощо ідентичності й багатьох інших значущих явищ.

Орієнтація не на передачу інформації, а на вивчення різних мов, а також збільшення кількості, та трансформація якості форм музейної комунікації відкривають перед практикою музейної справи нові можливості, зокрема можливості особливого музейного збереження та презентації тимчасових форм репрезентації в культурі. При цьому, як і у випадку з експозиційним моделюванням, слід, безумовно, говорити про особливий тип моделювання часових форм репрезентації, оскільки, будучи реалізованими в межах музею, вони здобувають певну,

відмінну від автентичного середовища побутування аудиторію і значною мірою змінені функціональні й навіть змістові характеристики. Проте така форма збереження процесуальних форм культури має велике значення, оскільки цінності, що стоять за ними, не можуть бути передані іншими засобами.

У такому випадку йдеться про особливий вид цінностей, покликаних задовольняти духовні потреби суспільства. На відміну від органічних і життєвих потреб духовні потреби не мають генетичного походження, а формуються в процесі індивідуального розвитку, виступаючи результатом соціального становлення. Вони передаються людині через соціалізацію та залучення до культурного середовища. Якщо ж ряд значущих процесів утрачає можливість органічно розвиватися в автентичному для них середовищі, але зберігає свою значимість для актуальної культури, процес «соціалізації і залучення» може бути здійснений винятково в штучних зонах, що відповідають за збереження, як-от музеї.

Музейна педагогіка як сфера музейної комунікації, що володіє широким процесуальним спектром форм й одночасно здатна видозмінюватися та еволюціонувати, відіграє в цьому процесі одну з домінантних ролей. Це пов'язано як із високим соціальним статусом музею, так і можливістю його інтегрування в різноманітні інші освітні програми, що не є музейними за своєю суттю.

Музейна педагогіка реалізовує не лише освітню, але й соціальну функцію, допомагаючи встановлювати зв'язок між поколіннями та формувати національну ідентичність. Наприклад, у Музеї Голодомору в Києві застосовуються інтерактивні підходи до розповіді про складну тему, що допомагає молоді краще зрозуміти та усвідомити історію.

Закордонні музеї також активно впроваджують подібні практики. У музеї Анни Франк в Амстердамі відвідувачі можуть взаємодіяти з цифровими експозиціями, що розкривають трагедію Голокосту через особисті історії, які змушують задуматися про сучасні проблеми дискримінації та прав людини.

Дослідниками неодноразово відзначалося, що музей, зберігаючи і різними способами презентуючи музейні предмети, таким чином транслює соціально і культурно значиму

інформацію. Вивчення процесів трансляції показують, що певні типи інформації не можуть бути передані не тільки через переклад на відому відвідувачеві мову, а являють собою складні явища, для передачі яких відвідувач повинен більшою чи меншою мірою оволодіти мовою оригіналу. Іншими словами, під час використання в процесі трансляції винятково перекладу втрачається сама суть соціального і культурного значення інформації. Насамперед це стосується тимчасових форм репрезентації, збереження і презентація яких виявляється можливою тільки завдяки використанню процесуальних форм діяльності й не може обмежитися просторовою експозиційною моделлю.

Очевидно, що повноцінне освоєння тієї чи іншої мови культури в межах музею – неможливе. Збереження і презентація процесуальних форм культури стикається з низкою труднощів, подолання яких є надзвичайно важким завданням для будь-якого музею. Зокрема, йдеться про те, що вивчення будь-якої мови культури вимагає зазвичай досить тривалого часу: подібно до того, як вивчення природної мови неможливе за одне заняття, так за одне заняття неможливо і зрозуміти принципи ремісничого виробництва тих чи інших предметів. Ще однією складністю є те, що мову музею багато в чому можна вважати мовою «мертвою», оскільки сфера її застосування в актуальній культурі значною мірою обмежена (в іншому разі для її передачі не потрібно було би посередництва музею).

Слід також зазначити, що в процесі збереження і передачі мов культури музеїв не є і не може бути єдиним інститутом, тому змушений співпрацювати з іншими соціокультурними інститутами, які беруть участь у процесі вивчення часових форм репрезентації, а також у процесі виховання й освіти.

Висновки. Музейна педагогіка, будучи складовою частиною музейної комунікації, є формою збереження тимчасових (процесуальних) форм репрезентації в музеї. При цьому вона може бути орієнтована, по-перше, на переклад створеної на основі знань про автентичне середовище побутування тих чи інших явищ музейної моделі реальної дійсності, по-друге, на сприяння вивченню відвідувачем тієї чи іншої мови культури, необхідної як для самостійного прочитання текстів, так і для

продукування подібних текстів і, отже, збереження тієї чи іншої нематеріальної форми культурної спадщини.

Попри значний прогрес, музейна педагогіка стикається з низкою викликів. Це недостатнє фінансування, обмеженість кадрового ресурсу та необхідність адаптації до цифрових технологій. Однак такі труднощі також відкривають нові можливості для розвитку. Наприклад, створення віртуальних турів та онлайн-уроків значно розширює доступ до музейних ресурсів,

роблячи їх доступними для аудиторії з різних куточків світу.

Таким чином, музейна педагогіка залишається важливим інструментом для збереження культурної спадщини та освіти, забезпечуючи глибокий зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні дидактичних можливостей цифровізації як засобу актуалізації освітньо-культурної спадщини в музеях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаврилюк С., Надольська В. Трансформація музейного світу у XXI ст.: міжнародний та український досвід. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 57. Т. 1. С. 41–49.
2. Гайда Л.А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі. *Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи* : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Кіровоград, 21–22 жовтня 2010 р.). Кіровоград : Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2012. С. 243–249.
3. Караманов О. Принципи організації музейних занять: від просвітництва та ідеології – до інтерактивності та універсальності. *Історико-педагогічний альманах*. 2019. № 1. С. 74–77.
4. Караманов О.В. Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Старобільськ, 2020. 485 с.
5. Криловець М. Соціальне виховання молоді засобами музейної педагогіки. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 1(6). С. 164–175.
6. Музейна педагогіка в науковій освіті : монографія / ред. кол.: С.О. Довгий та ін. ; за наук. ред. С.О. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с.
7. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи : матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2017. 132 с.
8. Невмержицька О. Музейна педагогіка: до визначення поняття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 67. Т. 1. С. 381–386.
9. Паскаль О.В. Система культурно-дозвілєвої роботи : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. Одеса : Університет Ушинського, 2022. 146 с.
10. Ривліна В.М. Медіатизація мистецтва: комунікаційні аспекти : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.01. Дніпро : Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 2021. 194 с.
11. Степанов В.Ю., Якименко-Терещенко Н.В., Чайка Т.Ю. Теорія і практика міждисциплінарного підходу до екскурсійної діяльності. *Інфраструктура ринку* : електрон. наук.-практ. журн. 2023. Вип. 70. С. 199–203.
12. Червінська І. Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. *Освітні обрії*. 2019. № 2(49). С. 16–21.
13. Чернишова Т.М. Організація екскурсійної діяльності : навч. посіб. Житомир : Поліський нац. ун-т, 2022. 160 с.
14. Falk J. H., Dierking L. D. The Museum Experience Revisited. *Left Coast Press*. 2013. URL: <https://www.routledge.com/The-Museum-Experience-Revisited/Falk-Dierking/p/book/9781611320459>
15. Hein G.E. Constructivist Learning Theory: The Museum and the Needs of People. *CECA (International Committee of Museum Educators) Conference*. 1991. URL: <https://www.exploratorium.edu/education/ifi/constructivist-learning>
16. Hein G.E. Learning in the Museum. *Routledge*. 1998. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203069673/learning-museum-george-hein>
17. Hooper-Greenhill E. Museum and Gallery Education. *Leicester Readers in Museum Studies*. 1999. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203978715/museum-gallery-education-eilean-hooper-greenhill>
18. Hooper-Greenhill E. The Educational Role of the Museum. *Routledge*. 1994. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203415821/educational-role-museum-eilean-hooper-greenhill>

REFERENCES:

1. Havryliuk, S., & Nadolska, V. (2022). Transformatsiia muzeinoho svitu u KhKhI st.: mizhnarodnyi ta ukraïnskyi dosvid [Transformation of the Museum World in the 21st Century: International and Ukrainian Experience]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 57 (1), 41–49. [in Ukrainian]

2. Haida, L. A. (2010). Muzeina pedahohika: poshuk optymalnoi modeli [Museum pedagogy: searching for an optimal model]. *Metodolohichni zasady istorychnoi osvity v konteksti profilizatsii starshoi shkoly: materialy Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii (Kirovohrad, 21-22 zhovtnia 2010 r.)*. Kirovohrad: Vydavnytstvo KOIPPO imeni Vasylia Sukhomlynskoho, 243–249. [in Ukrainian]
3. Karamanov, O. (2019). Pryntsypy orhanizatsii muzeinykh zaniat: vid prosvitnytstva ta ideolohii – do interaktyvnosti ta universalnosti [Principles of organising museum classes: from education and ideology to interactivity and universality]. *Istoryko-pedahohichniy almanakh*, (1), 74–77. [in Ukrainian]
4. Karamanov, O. V. (2020). Teoriia i praktyka pedahohichnoi diialnosti muzeiv v suchasnomu osvithnomu prostori Ukrainy [Theory and Practice of Pedagogical Activity of Museums in the Modern Educational Space of Ukraine]. *Doctor's thesis*. Starobilsk. [in Ukrainian]
5. Krylovets, M. (2021). Sotsialne vykhovannia molodi zasobamy muzeinoi pedahohiky [Social education of young people through museum pedagogy]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 1(6), 164–175. [in Ukrainian]
6. Dovhoho, S. O. (Ed.) (2020). Muzeina pedahohika v naukovi osviti : monohrafiia [Museum pedagogy in science education : a monograph]. Kyiv. [in Ukrainian]
7. Natsionalnyi Kyievo-Pecherskyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk. (Ed.) (2017). Muzeina pedahohika – problemy, sohodennia, perspektyvy: materialy Piatoi naukovo-praktychnoi konferentsii (28–29 veresnia 2017 r.) [Museum Pedagogy – Problems, Present, Prospects: Proceedings of the Fifth Scientific and Practical Conference (28–29 September 2017)]. Kyiv. [in Ukrainian]
8. Nevmerzhytska, O. (2023). Muzeina pedahohika: do vyznachennia poniattia [Museum pedagogy: towards a definition of the concept]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 67 (1), 381–386. [in Ukrainian]
9. Paskal, O. V. (2022). Systema kulturno-dozvillievoi roboty: navchalnyi posibnyk. 2-he vyd., pererob. ta dop. [The system of cultural and leisure work: a textbook. 2nd edition, revised and supplemented]. Odesa. [in Ukrainian]
10. Rivlina, V. M. (2021). Mediatisation of Art: Communication Aspects [Mediatisation of Art: Communication Aspects]. *Candidate's thesis*. Dnipro. [in Ukrainian]
11. Stepanov, V. Yu., Yakymenko-Tereshchenko, N. V., & Chaika, T. Yu. (2023). Teoriia i praktyka mizhdystsyplinarnoho pidkhodu do ekskursiinoi diialnosti [Theory and practice of an interdisciplinary approach to excursion activities]. *Infrastruktura rynku*, (70), 199–203. [in Ukrainian]
12. Chervinska, I. (2019). Muzeina pedahohika yak instrument vzaiemodii zakladiv osvity i muzeiv u suchasnomu sotsiokulturnomu prostori [Museum pedagogy as a tool for interaction between educational institutions and museums in the contemporary socio-cultural space]. *Osvitni obrii*, 2(49), 16–21. [in Ukrainian]
13. Chernyshova, T. M. (2022). Orhanizatsiia ekskursiinoi diialnosti: navch. posib. [Organisation of excursion activity: a study guide.]. Zhytomyr.
14. Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2013). The Museum Experience Revisited. *Left Coast Press*. Retrieved from: <https://www.routledge.com/The-Museum-Experience-Revisited/Falk-Dierking/p/book/9781611320459>. [in English]
15. Hein, G. E. (1991). Constructivist Learning Theory: The Museum and the Needs of People. *CECA (International Committee of Museum Educators) Conference*. Retrieved from: <https://www.exploratorium.edu/education/ifi/constructivist-learning> [in English]
16. Hein, G. E. (1998). Learning in the Museum. *Routledge*. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203069673/learning-museum-george-hein> [in English]
17. Hooper-Greenhill, E. (1999). Museum and Gallery Education. *Leicester Readers in Museum Studies*. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203978715/museum-gallery-education-eilean-hooper-greenhill> [in English]
18. Hooper-Greenhill, E. (1994). The Educational Role of the Museum. *Routledge*. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203415821/educational-role-museum-eilean-hooper-greenhill> [in English]